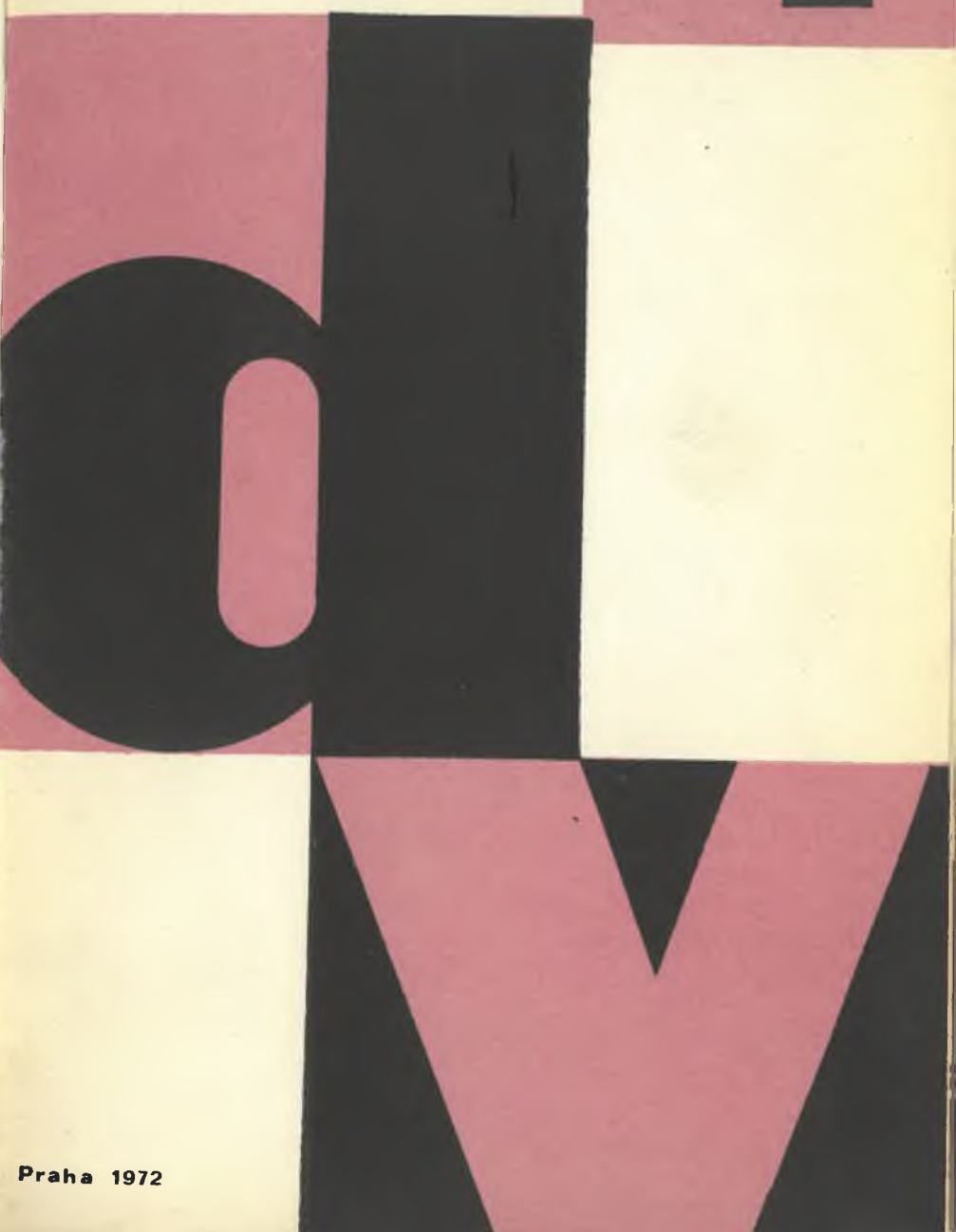

příloha

1

Praha 1972

Textová příloha DIVADELNÍ VÝCHOVY č. 1

Z L O M K Y Ž I V O T A

Scénická montáž z deníku a dopisů Marie Kudeřikové a veršů
Jiřího Havla

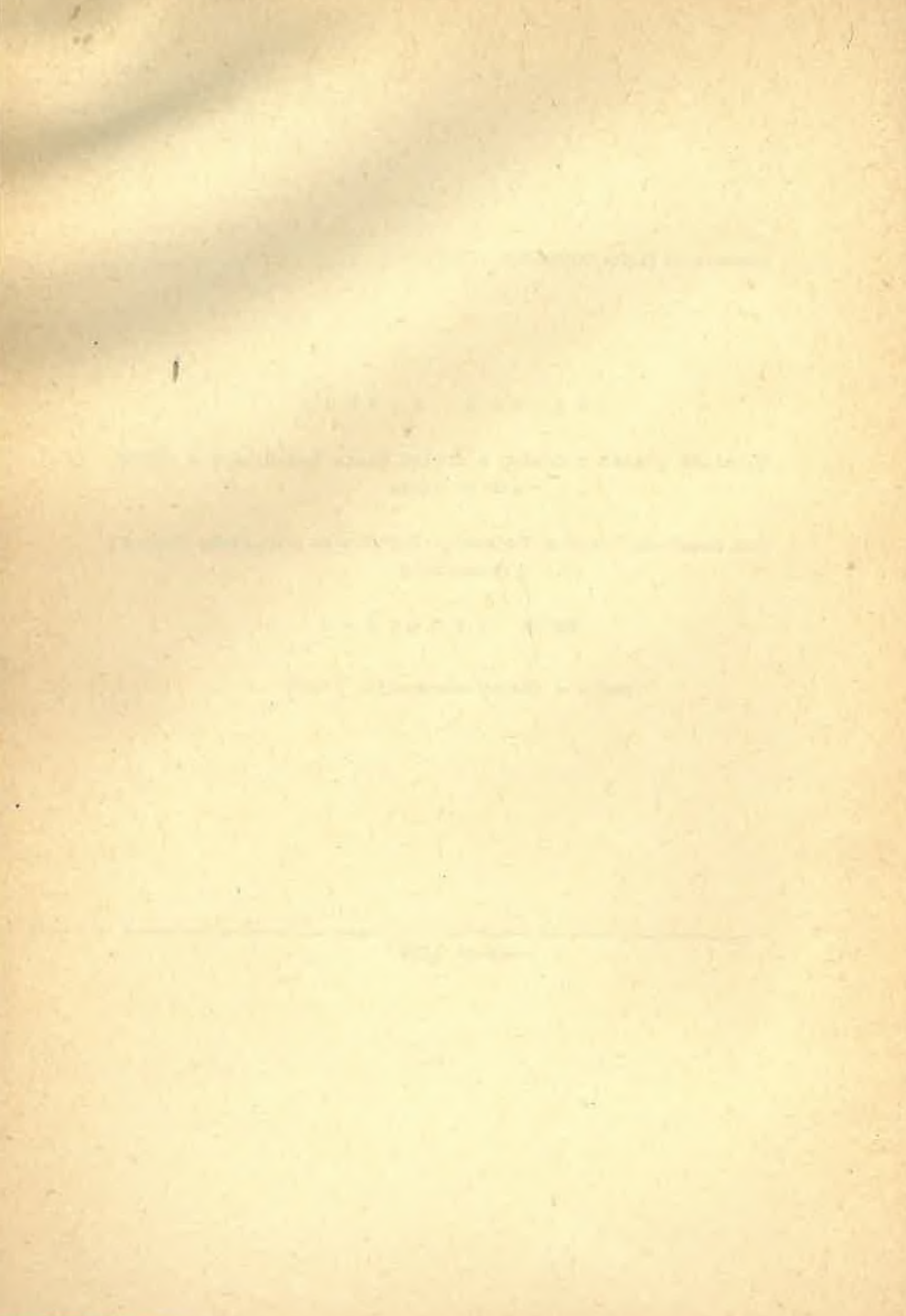
Pro Recitační studio Okresního kulturního střediska Svitavy
zpracovala

Marie V o t a v o v á

Hudba - záznam moravských písní

Praha 1972

32404

A Vím, přijde den,
ten s modrým dřbánkem míru.
Prokletá válko!
Múso šilence!
Nikdo pak nedá hlavu pod sekýru.
Jen láska bude mučit milence.

B Dne 26. března roku 1943
byla ve Vratislavi
za ilegální činnost popravena
Marie Kudefíková
ve věku dvaceti dvou let.

Sbor Šla před námi a nesměla se vracet.
Statečná, věrná. Prostá jako chléb.

A Bylo jí tenkrát dvaadvacet.

Sbor Jen jarní noc jí přišla na pohřeb.

M

Moji nejdražší,

srdečně Vás zdravím a za všechno vám děkuji. Kdy vám to budu moci oplatit? Cesta z Brna trvala dva dny. Jsem v malé cele. Vstávám v pět hodin, obléknu se a uklidím. Po snídani a procházce začíná moje práce. Po práci mohu číst německé knihy. Jsem zdravá a to je hlavní věc. Když je pěkný večer, jako bývají u nás (tak vlahý, tak tichý a milý), musím poručit srdci: buď klidné. Malým oknem nahoře vidím kousek nebe a slyším zpívat vlaštovky. Jsem šťastná, že má máte rádi, že mám kolem sebe plno přátel - a děkuji.

Nesnesu nejmenší pochybnosti o správnosti naší věci, stanoviska a cest k ní. Je ověřena rozumem, citem a zkušenostmi.

A v její jméno můžeme proto s nadšením bojovat a pracovat a uvědoměle, klidně padat!

Probíráám celý svůj duševní vývoj až k tomuto vyrovnanému stavu.

C

Je dlouhá noc.
Zvolna se blíží hřmění.
Bouře! Po zemi mračna jdou !
Marie ví,
že blesky rozednění
na celu smrti pozdě dopadnou.

Je dlouhá noc.
A maminka je vzhůru.
Už není, není naděje.
Smrt běží k Lidicím
a k Oradúru.
A každý krok jsou nové
Pompeje.

M

Chci ti, Slávečko, charakterizovat několika zběžnými tahy svou rodinu. Jako celek žije naše rodina soudržně a svorně a má rodiče se mají rádi ; na rozdíl od venkovského zvyku nalézají více radosti sami v sobě a k sobě - a má mamička nikdy nedávala přednost "sdružení tetek" v neděli před chalupami, kde se nenechala na nikom dobrého slůvka, před tatíčkovou společností. Mamička je velmi bystrá a citlivá. Chápavá. Má velkou zdravou představivost a určité lidové umělecké nadání, neboť překrásně maluje ornamenty. Má přirozenou inteligenci a velkou, nezměrnou lásku. Otec je velmi čestný, přímý. Jeho rozhodnutí je váhavé, ale pevné. A pro to, co považuje za čestné a pro člověka povinné, se nebojí obětovat všecko. A má nás rád, třebaže to nikdy neukazoval. A tak jsem narazila na otcovu tvrdost, přísnost, co se týká názoru na výchovu dětí, náboženství a světového názoru. Mamičce jsem rozbila její sen, představu o štěstí, neboť jsem odhodila náboženství a Boha, v které pevně věří. A tak není divu, že srážky byly velmi prudké a dlouho, dlouho

trvalo, než jsme si porozuměly. Ale ten okamžik byl
krásný. Má maličká mamičko, je ta tvá tvářička stále
menší, neplač mi tolik !

Tatíčku, co mohu více říci, než že jsi můj otec, že
to cítím a že jsem hrdá na svého otce a že ho mám
ráda !

B Raněnou krajinou kodrcá slepý vlak,
na zrezivělý vrak
usedla tma a civí do kráterů.
Ten smutný vlak,
ten slepý vlak
odváží matku, která ztratí dceru.

C Jak jste to řekl, komisaři Derschi?
Že jsme ji měli sami uškrtit ?
Proč ? - ptá se matka, zbožně dlaně spíná,
polářka práce létý rozrytá.
K Breslau je blíže než k branám Hospodina -
matčino srdce o tmu klopýtá.

B Tatínek nemluví, má ústa z kamene.
A oči upřené na tento svět sesutý do kráterů.
Zas povstane ! Zas povstane !
Živote, díky za takovou dceru !

Sbor Jak jste to řekl, komisaři Derschi ?
Že jsme ji měli sami uškrtit ? Proč ?
B ptá se otec, v pěstech prázdko drtí.
Za co ? Že nezběhla a nezběhne ?
Mne za Marušku potrestejte smrtí !
Krev stejná ze mne vyšlehne !

M Pan Dersch se ke mně choval velmi otcovsky, co se týká pádné ruky a oslovování : "Ty ludro."
"Kdybys byl tvým otcem," řekl, "to bys viděla ten výprask." Druhý potom dodal : "Kdybys byla mou ženou, pověsil bych tě za vlasy z okna."
To víte, já byla od malička suk a ta sukovitost i vás popouzela. V Praze mě to ale stálo asi třicet hodin pozorů čelem ke stěně a nějaké ty podrápky.
Ty rány nebyly tak hrozné a v poměru k mužům jich bylo daleko méně. Snad cítili jejich marnost. Ale to duševní ponižování a plivání do tváře ženě a člověku. Ten odpor-
ný smích při hrubých žertech.
Hodili mi jednou na hlavu zápalnou šňůru svinutou do kruhu a chechtali se při tom.
Nezapomeňte, ne k vůli mně, ne k vůli té maličkosti, ale k vůli jiným, hroznějším věcem.

A Nevěřím kolům v božím mlýně.
Nevěřím ani dozorkyně.
Ein, zwei drei. Los !
Frau Stenetski se s gustem rozpráhá.

Ein zwei drei ! Los !
Ke zdi !
A do naha !

Frau Stenetski má oči kalné,
důtky si do nich večer lehají.
Frau Stenetski má oči kalné.
A s Mariiných jiskry šlehají.

Frau Stenetski má paměť tuze krátkou
a dlouhé vlasy
v uzlu sčesané.
Jednou jí sešediví pod oprátkou !
Zázrak se nestane.

M Víš, na co jsem si dnes, mamínko, vzpomněla ? Jak jsi se na mne slobívala pro sehnutou hlavu a záda. Napadlo mi to dnes při procházce. To byla tenkrát má ohnutá duše. Tápala sama v sobě a bála se pohledu lidí. Dnes chodím zpřímá, s hlavou vstýčenou a pohledem přímým. Ta pevnost a jistota přesvědčení vypudily plachost z očí, narovnalý záda a napřímily hlavu. Neublížila jsem žádnému, přehlížím-li znovu své výpovědi. Co na sebe sami řekli, je jejich věc, a jejich svědomí. Neuvedla jsem ani stopu, tím méně jméno některého z nich. A snažila jsem jím při výpovědi pomoci. Myslím, že by se mi hrozně žilo a umíralo, kdybych sebe méně pošpinila svůj štít. Poslední dny na dvaadesátce jsem se snažila něčím zaměstnat svůj mozek. Těšila jsem se kdysi v Brně na samotu, ve které budu bytřit a broudit a řešit. Ale dopadlo to jinak, snad že ten klid přece jenom klidem nebyl. A tak jsem to teď chtěla zkusit znovu. Dařilo se mi to či nedařilo, snažila jsem se tím zaměstnat, - když tu jednoho večera v vpadne do mé cely Hvězda. No - a než jsem se vzpamatovala, už jsem stála v jednašedesátce tváří v tvář Julince, která byla stejně překvapena jako já sama. Když zapadl zámek, bylo jasné, že to přece jen není omyl. Byla jsem s Češkou, koktala jsem první české věty překvapením i nezvykem, ale bylo to krásné, moci česky mluvit a slyšet českou řeč ! A tak jsme se dověděly, že obě známe Strážnici, že jsme obě brouzdávaly parkem i tou mou bzučivou včelí stezičkou.

Hudba

A Pan státní návladní
 vylovil z kapsy zrcátko,
 na svoji tvář se dlouze dívá,
 zbloudilý paprsek pozdního slunce
 vrací mu prasátko ;
 zrcátko nelže,
 pravdu nezakrývá :

 Zlověstný šumot soudní síně
 utichl na povel.
 Teď, v poutech, ilegální trojku
 přihnaly stráže z cel.

A Dva chlapci. Děvče. Jaká škoda !
 Jen třikrát dvacet let !
 Tři plachetnice v rozběsněných vodách.
 S devátou vlnou vrátí se nám zpět.

 Tři. Dnes už velcí. Válka prověřila
 každého jinak, všechny násilím.
 Poslední cesta všem třem stejná zbyla.
 Zase jsou spolu. Už jen na chvíli.

Sbor Soudní síň hřímá !
 Ode zdi ke zdi
 mašírují roty slov,
 tisíckrát prošlapanou cestou na hřbitov

Sbor

A V lavicích německé ženy hlídají.
 Hojí se odplatou za mrtvé muže a syny,
 přikryté navždy hlínou Ukrajiny.
 Soudní síň za ně pomstu hřímá,
 z ledových očí číší zima.

Hudba

Co se to vrací s hluchou ozvěnou ?
Šum listí, vůně navlhlého mechu ?
Marie naslouchá,
hlavu má mírně skloněnou,
z jejího teplého dechu
klube se na svět kuřátko úsměvu.

A Ničemu maminka, ničemu nerozumí,
zachvěla se v ní osika ;
nálety srání jí pod čelem duní
a tupá čepel
k srdci proniká.

Pan státní nāvladní zahání dřímotu.
Trojice směšných životů pozvolna končí.
Do bezbřehých, neznámých končin
padá rozsudek.

Jménem třetí říše

Sbor Opomá spadne. Za sto dní. -

Valí se hoře, vlny hoře.
v nejdlejší vteřině.

Můj nejsvětější chrám byl zbořen.
Slyšíte ?

Trest vác nemine !

A Německé ženy slyší českou matku,
blíží se svolna k ní !
Stydlivě hladí cípek šátku -
v prstech jim táje snůh

M Teď jsem přišla z procházky. Odpoledne. V takové dny
jame sánkovali s otcem ; vjela do mne taková dávná
radost při té vzpomínce. Zpívala jsem si do pochodu
Komsomolskou, to se tak dobře mašíruje. Škoda, že
jen stále a stále dokola a zpět. Přišla jsem s fialovým
nosem a s veselou náladou. Dovedu být hodně rozpustilá,
"rozverná", řekla by má stařenka. - Poprat bych se s
někým chtěla, - ale žádného tu není, tak nejlépe udě-
lám, když budu šetřit síl, až je budu potřebovat ke
rvačce se sebou.

D Plechová pavlač páchne po zelí.
Železné schody vedou do cely.
Marii vítá židle, malý stůl
a lůžko,
vor, na němž do tmy vplul
a stroskotal a nedoplul
nejeden krásný sen,
špehýrkou dveří číhají,
vzdychají holé stěny,
lhostejně mlčí holý strop
životem holým podepřený.

Shora se dívá kousek oblohy,
pomněnka voňavá po vzduchu a vodě
vsazená do mřížoví okénka,
do tichýa čtverce nad přeponou,
který se rovná svobodě.

Z večera tudy přilétají písně
a přicházejí básníci ;
nemají strach a neštítí se plísňe
na kukuřičném kraji.

M To je naše neděle. Vy byste snad plakali nad jejím smutkem - my cítíme jen její pokoj a mír. Míváme na stole malý ubrousek a podobenky svých milých. Pročítáme znovu dopisy a já se z nich modlím, protože jsou psány s láskou k člověku, k dceři. Jsou mým evangeliem, jsou mým naplněním. Dnes jsem četla úryvek z epištoly Pavla ke Korintským, hymnus na lásku : "Lásky kdybych však neměl, ničím bych nebyl"..... Vy jste mým požehnáním, mou láskou. Tož to je naše duchovní naděje.

Jak je důležitá i její základní, materiální část, to byste dovedli posoudit až po jistých zkušenostech. Když je teplo kolem žaludku, je člověk hned silnější, nemusí vyvinovat tolik úsilí, aby zdolal malé vleklé denní nepříjemnosti.

Představa vonících, zlatých nebo třeba černých buchet, hromada kouřících se brambor je hrozně dotěrná. To si dovoluujeme takhle s ní láskovat právě po jídle.

"Maruško, tak omakované pukance, nebo obyčejnou rýži.

Aj, rýže s fazolů by stačila, se škvarkama."

"Julko, a co takhle jablkový štrádl s kůrčičkou propečenou sádlem a šťávou z jablek."

Ale s pokračujícím časem se vzdáváme nenápadně boje, ve kterém házíme jedna po druhé nebeskými dobrotami, a říkáme : Copak pořád takové hlouposti. Teď si zaspíváme. Třeba tu :

Hudba

Šohajko, šohajčko

neboaskaj ma na líčko

rači na rty moje červené

Ale my máme holt smůlu ! I ten šohajíček je jenom přelud.

D Děvčata, spíte ? Nebo posloucháte ?
To Odra hučí, ledy praskají.

Hudba Jednou se odtud také odpoutáte -
A pak vám chlapci verbuňk zahrají.
A opentlí ty nejkrásnější koně
pro jízdu opojnou až k závratí !

Strážnické louky budou sladce vonět
a smrtka s kosou se k nim nevrátí !

M Jsem po prospané noci jako ten lístek, říkala stařenka,
Než uvadne.-

Zítřka je Štědrý večer a já vůbec nepociťuju,
že už žijeme pod jeho znamením. Je to tak dobře,
nač přivolávat jeho kouzelnou intimitu i jen ve
vzpomínce, když by jistě bolela.

Vánoce ve Vrbovcích bývaly překrásné. Měly droboučké
tahy Alšových obrázků, jejich teplo. Ne nádhera, ale
srdečná prostota. A to byste museli znát Vrbovce.
Široké, prostranné kopce jako pecny chleba. A v jejich
zářezích se tam zablýskne okno chalupy v Kopanicích.
Já jsem se vůbec sama ráda dívala do našeho okna.
v tmavý večer, když svítilo do tmy jako lampička broučka.
A i srdečnost jako u "broučků". Tam dále blikaly ještě
další, ale bledší, jakoby ztracené. Ale přišla zima a
jeden z "broučků" umřel. Vyrostla chudobka, celá bílá,
mléčná, s krvavým okrajíčkem. Protože to byla beruška.

E Štědrý den v cele.

Teakním po Vrbovcích.

Oříšku dětství, stromku vánoční !
Koledy bloudí jako ovce v kopcích,
velebný zvon zve na mši půlnoční.

Hodiny chodí kolem prázdných židlí
a k prahům přimrzají podkovy.
Zmizelo štěstí - nevíte, kde bydlí ?
Zná cestu k nám ? - Slyší nás ?
Odpoví ?

Trpící země, domove můj milý,
jablíčko vnuků ve tmě zrající !
Kdyby tě dykou napůl rozkrojili -
nenařadou kříž -
jen hvězdu zářící !

M Uprostřed zimy jakoby jaro zamávalo šátečkem nebe nad
mým oknem. Vzdouvá se a vlní se ve větru, možná, že ho
upustil můj drahý kraj, že si v něm utíral svou tvář.
Slibuje, mluví o radosti, steaku a velké touze. Vyříd,
že jsem poselství přijala !
Jsem smířena a šťastna.
Popěvuji si tiše písničky jednu za druhou, miluji, teskním,
tancuji jako jejich melodie. A toužím. Můj život by tak
krásný, vroucí, živý.
Za každou krásu a štěstí se musí platit. A já, zaplatím-li
vším, co mám, přece zanechám velký dluh. Nejsem smutná,
protože je věcí cti splnit svou povinnost. Povinnost k li-
dem, k životu za jejich, za jeho dary.
Přála bych si, aby náš domov byl radostný : nasaďte do
zahrádky voňavé, veselé květy. Po jeho kráse člověk za-
touží ve čtyřech stěnách, do kterých jen vítr oknem zanášá
vůni a volnost dalekých prostorů.

A Vím, přijde den,
ten s modrým džbánkem míru.
Prokletá válko !
Múzo šílence !
Nikdo pak nedá hlavu pod sekyru !
Jen láska bude mučit milence.

M Slyšíme každou ozvěnu otřesů a radujeme se. Čas se naplňuje. Ať se živí dočkáme nebo ne, na tom nesejde. Tisíce ženou za nás. Jak čtu z vašich tváří a posuňků, je situace den ze dne lepší. Jsou obklíčeni a ženou je. Těším se na vaše zprávy. Dnes je zase překrásný den. Jsem veselá a mám celý svět ráda. Vroucně si přeji být někde na frontě a pomoci. Rybhleji. Více. Naučila jsem se zpaměti Poděkování S.K. Neumanna :

Vám poděkování a lásku vám,
kež zněly by jak zvony

To je mé vyznání, má víra, má naděje, můj život !
Poznala jsem ruská děvčata z oblasti, jimž je Poděkování věnováno. Mládí, nadšení, ideál, cíl, práce, boj a obětování. Šťastný, mladý usměvavý život. To jim byly pojmy známé, pro ně a v nich žily.

E Až budeš jednou maminko
párat můj modrý kabát,
za stehem steh
vracet se propadlými lety,
do klína ze švu vypadne ti
zažloutlý papírek.

Tánino jméno najdeš na něm
a za ním nekonečné pláne
rozryté země.

To jméno s láskou budeš číst,
jak v knize
ohracet za listem list ...
Uslyšíš ve svistu vánic
dětský pláč matek,
nedětský sirotků,

uvidíš děsivá torza
vesnic a měst,
vroubená lesy šibenic

Sbor Maminko, nikdo
nezaplatil víc.

M Snad se pamatuješ na M. ? To bylo zajímavé, ten vztah mezi M. a mnou a J., mezi námi třemi. Přiznávám se, že jsem vůči J. byla přecitlivělá, to pramenilo z toho, že jsem s ním srostla v jednu bytost - a za jeho jednání, bylo-li podle mého názoru špatné, jsem se styděla, jako za své. Ta naprostá neshoda byla jistě zaviněna naším mládím. Kdybych se byla dovedla naprosto poddat, vládl by jistě mír. A pak, náš praktický život a vztah podpořoval představě. A to bylo nesnesitelné. Nikdo se to nedověděl, protože jsem nechtěla promluvit proti lásce, která ze mne dělala otroka.

A M. ? Tak se mi vždycky zdálo, že se snaží zabránit sblížení. Byl však velmi čestný a já jsem s ním mohla mluvit otevřeně. Až po revoluci, říkával. Teď by to zdržovalo.- No dobře, tím to bylo vyřízeno a já jsem se snažila, nemyslet na to, a zapomenout, překlenout ten cit. Imponoval mi však svou důkladností, důsledností, nesmlouvavostí, ale to k vysvětlení nestačí, přitahoval mě přirozenou silou muže. Nikdy nepadlo slovo. Nebyl na to prostě čas.

F Přítel stál tak blízko. Svět byl malý,
jediný polibek ho skryl.
Sen. Třpytka v neskutečné dálí.
Sen, který neožil.

Kdepak je, milý ? Slunce v mracích
v nejtěžších chvílích zasvítí.
Tak jako tenkrát na Pankráci -
stál pod schodištěm napůl ubitý,

a přece silnější než oni,
písaři černé kroniky.
Jen ať nám umíráčkem zvoní !
Sami jsou sobě zvoníky !

M Záchrana ? Je ještě nějaká záchrana ? Někdy si myslívám,
je to možné. Jindy ani nápad. Nemohu to rozhodnout. Ro-
zumové důvody jsou pro i proti a na instinkt se nemohu
v tomto případě spolehnout. Někdy mně připadá, že budu
žít, jindy, že odejdu.-
No - ještě chvíličku to bude trvat a dozvím se to.
V pátek obyčejně popravují ženy, k večeru, jak jsem
vypozorovala.

C Nadešel pátek. Ostří nabroušeno.
Propustky kděsi vězňům rozdává.
Na jedné hoří
Mariino jméno.
A vykřičník. -
Je konec - poprava.

Veliké ticho obkroužilo víčka,
zamžené břehy očí jiskrných.
Jak žula stojí mladá bolševička.
Přijímá smrt

- ne třicet stříbrných.

M Loučím se s vámi, moji drazí. Neplačte, nepláču !
Bez nářku, bez záchvěvu strachu, bez bolesti odcházím,
už už přicházím k tomu, co mělo být přece jen až na konci,
ne uprostřed. K odchodu od vás, a přece k naprostému
sblížení, splnutí.
Dnes, 26. března 1943, o půl sedmé večer, dva dny po
dovršení 22. roku svého života, vydechnu naposled. A
přece do posledního okamžiku žít a věřit ! Měla jsem
vždycky odvahu žít, neztrácím ji ani tvář v tvář tomu,
co se v lidské řeči nazývá smrtí.
Odcházím beze strachu.

- A Tak zneužili zákon zemské tíže.
Byl křehký březan. Šestý jarní den.
Ne, řeky neuhasí její žízeň !

Neplatí křížek

v drsném výřtu jmen !

- M Vše ustalo, zmlklo, blíží se jen rozhodný okamžik.
Jste doma, vracíte se z vinohradu, že zahrádky, od
včelíček ?
Byla jsem na procházce, na vzduchu s fluidem jara,
s fluidem tepla, záře, vůně, a vzpomínala. Nahého
nervu duše se teple a jemně dotýkala poezie přednosti :
Vůně vařených brambor, cinkot lžic, ptáci, obloha,
život. Život každodenního tepu. Mějte jej rádi, mějte
se rádi, věřte lásce!
Pozdravuji a přeji všem lidské štěstí hluboce a upřímně.

- B Páteční večer
městem rozlévá se,
teď vyšla hvězda. Zhasne v tyto dny.
V nejhustších vrstvách
dopíše svou báseň.
Jdi, Marie !
Do bitvy poslední !

- M Lidé, lidé - kdož jste hodni toho jména, kteří cítíte
a myslíte - nemodlete se, jednejte ! Za ty milióny,
jejichž nevinná krev byla prolita.
Soudruzi, soudruzi, - kamarádi, - bratři, - lidé !

Hudba

(Maruška se zvolna otáčí,
hraje hudba,
stahuje se světlo
do úplné tmy.

Až hudba dohraje, po maličké pauze
plné světla.)

Jak jsme připravovali "Zlomky života"

Přibližily se prázdniny 1970. Recitační studio Okresního kulturního střediska ve Svitavách mělo za sebou úspěšná vystoupení na Wolkrově Prostějově a Šrámkově Sobotce s pásmem veršů ze Zpěvů sladké Francie (během roku 1970/71 s nimi vystoupil soubor ještě osmkrát). V prvních podzimních schůzkách se diskutovalo na téma "a co dál ?!" Okresní kulturní středisko dostalo za úkol předložit plán, čím jeho recitační studio přispěje k významným kulturně politickým akcím roku, v němž se vzpomínalo 50. výročí vzniku KSČ.

A tak jsme prohlíželi společně různý materiál; nejvhodnější a nejpotřebnější se nám zdála tvorba autorů z let dvacátých a z období boje proti fašismu. Rozhodli jsme se pro pásmo Fučíkových reportáží, poměrně málo známých a přitom velice působivých, a nastudovali jsme je pod názvem "Julius Fučík - svědek a bojovník". Doba pak ukázala, že výběr byl vhodný pro řadu příležitostí. Současně jsme připravovali pásmo veršů J. Wolke, které jsme koncipovali jako zrání básníka k revolučnímu názoru a nazvali jsme je "Pro spravedlnost světa šel se bít."

Studijním materiálem se nám staly texty, připravované pro soutěže sólistů a pokusy o scénickou úpravu krásné Andersenovy pohádky "Malá mořská víla". K inscenaci však bohužel nedošlo pro časovou tíseň, vzniklou stále naléhavějšími požadavky veřejných vystoupení.

Přesto se dívčí skupina souboru nechtěla vzdát studia nějakého textu, který by jí dal příležitost interpretovat takovou angažovanostpoesii, jež by byla blízká nejen jejich intelektu, ale i jejich srdci a citu a nepřesáhla možnosti jejich malé životní zkušenosti.

Hledaly jsme - a našly. Jednou nám padla do rukou malá knížka veršů, poéma Jiřího Havla "Šestý den jara", věnovaná památce Marie Kudeřkové. Pročetly jsme ji - a byly jsme trochu zklamány; některé verše se nám zdály mnohohlavné, sentimentální, naivní, už

trochu pokulhávající za formálními výboji naší poezie posledních let. Ale šťastný nápad už tu byl! Maruška Kudeříková! Dívky toho věděly dost o osudu této inteligentní, krásné studentky strážnického gymnasia, ilegální pracovníci v odboji za nacistické okupace; (jedna z členek souboru se dokonce úspěšně zdědila literární soutěže, každoročně vyhlašované ve Strážnici na počest M. Kudeřkové). Vzpomněly jsme si, že existuje kniha jejích záznamů a dopisů z vězení pod názvem "Zlomky života". Ihned jsme si ji opatřily. Když se dívky začety do těchto upřímných, vnitřně pravdivých, nesentimentálních i literárně hodnotných a nesmírně působivých autentických záznamů, byly rozhodnuty.

A pak začalo studium: nejdůležitější bylo z daného množství vybrat to, co se nám zdálo pro Marušku nejcharakterističtější, a co nejpůsobivěji to uspořádat. Maruščina láska k životu, lidem, její touha po svobodě, víra ve šťastný výsledek spravedlivého boje v kontrastu ke krutému konci, který tak statečně přijala, dívky varušovaly a dosud při každé interpretaci varušuje.

Maruščiným úvahám bylo nutno dát dějový rámec, jenž by sdělil posluchačům její příběh. Sáhly jsme proto znovu po Havlových verších, vybraly z nich ty nejlepší a nejhutnější a vynechaly takové, které by jen rozměňovaly to, co pravdivěji a působivěji řekla Maruška. I když jsme hodně škrty, ještě nám prostějovská porota doporučila některé vynechat. To, co zůstalo, dostalo v upřímném, prostém a pravdivém přednesu dívek správný rozměr zejména ve vztahu k recitátorce, interpretující Maruščiny záznamy.

Je samozřejmé, že jsme si přečetly životopis Marušky Kudeříkové - v úvodu k jejímu deníku a dopisům. Pak jsme se dozvěděly, že jeden z profesorů našeho gymnasia studoval ve Strážnici, znal Marii i některé lidi kolem ní, i okolnosti jejího zatčení; vyprávěl nám o ní. Pro dívky byl nejdůležitější poznatek, že Maruška byla skutečně taková, jak se jim jevila z deníku a dopisů. Sledovaly pak všechno, co bylo nějak spojeno s jejím jménem: strážnickou literární soutěž, správu o položení základního kamene k jejímu pomníku na setkání mládeže ve Strážnici, oznámení, že se o ní natáčí barevný film aj.

Týden před vystoupením našeho souboru před krajskou porotou -
byla to premiéra - zvláštní náhodou vystoupili členové Státního
divadla i Brna se stejným názvem pořadem v našem Lidovém divadle
(dodatečně z pohovoru s Miroslavem Částkem, manželem brněnské
představitelky Marušky, jsme se dozvěděli, že jej připravili pro
brněnské divadélko poezie "Múza"); byli sem pozváni v posledním
okamžiku na záskok za inscenaci brněnských Skřivanů, jímž onemocněl
jeden člen souboru. Přesto, že naše pásmo už bylo hotové a připra-
veno jít před porotu, odmítly dívky jít na představení, aby nebyly
ovlivněny. Viděla jsem je jen já a Dagmar, interpretku Maruščiných
textů.

Inscenační postup byl v podstatě stejný, zato výběr Marušči-
ných básní se lišil; interpreti Havlových básní byli jen dva
(B. Roček a M. Strobachová) a přednášeli všechny Havlovy básně
takřka beze změny. Marušku výborně představovala Jana Hlaváčková,
náhodou bývalá členka jednoho z mých svitavských středoškolských
souborů. Všichni tři profesionální herci měli pochopitelně velké
zkušenosti v uměleckém přednesu, zvláště po stránce techniky je-
vištní řeči.

Inscenace se nám líbila, i když měla jiný záměr; Dagmar se
zvláště líbila pohybová kultura Jany Hlaváčkové. Obě jsme však
měly dojem, že recitovat - i když dokonale - všechny verše z Ha-
vlových poemů je neudnosné a rozmělnjuje texty Marušky, a proto jsme
v tom týdnu před premiérou ještě některé škrtnuly. Vzhledem k obsa-
zení textů mladými dívkami, které mohly být kdysi Maruščinými ro-
stenkami, vyzněla naše inscenace spontánněji.

V jedné věci nám brněnská inscenace pomohla: náš hudební spo-
lupracovník, který studuje na brněnské konservatoři, připravil k
našemu pásmu klavírní improvizaci na motivy moravských lidových
písní. Brněňští si s sebou přivezli dva velmi dobré amatérské hu-
debníky (housele, cimbál), kteří vytvářeli scénickou hudbu; byli um-
eštěni na scéně v portálu, v lidových krojích. Jejich hudba se
nám velice líbila - zavrhlí jsme však "živé" hudebníky a přetočili
jme si vhodné úryvky z desky s moravskými písněmi, dokonale nahra-
nými orchestrem lidové hudby, na magnetofonovou pásku. Užili jsme

jích velice úporně, funkčně, jen v místech, kde M. vzpomíná na domov a v závěru. Tato hudba velice zvyšuje působivost naší inscenace.

Závažným problémem pro nás bylo obsazení interpretky Mariiných textů. Bylo mi jasné, že musím vyjít z povahových rysů a citového založení recitátorky, ale nepodcenit ani otázku exteriéru. Našla jsem v souboru takovou dívku a odvážila jsem se toho, ač recitovala teprve druhý rok a nikdy nebyla na jevišti. Její přirozený, jakýsi vážný půvab v pohybech jí pomohl tuto nezkušenost překlenout, i její zjev odpovídal představě, kterou jsem si o Marušce vytvořili (prohlédli jsme si samozřejmě i Maruščiny fotografie). Dagmar měla radost, že jsem jí - s plným souhlasem kolektivu - Maruščiny texty ověřila, pracovala na nich ráda a odpovědně, nalezla si všechna místa, která jí mohla k vytvoření postavy pomoci, i když naprosto nešlo - a ani nemělo jít - o herecký výkon ! I ostatní dívky se chopily s velkým zájmem svého úkolu vypravěček jakéhosi sboru a velice Dagmarino úsilí svým přednesem podpořily - a naopak - její výkon zase pomáhal jim.

Scénu po prvním vystoupení v naší malé klubovně v Okresním kulturním středisku, kde jsme pro Marušku vytvořili s pytlových závěsů a praktikáblů jakousi celou a pro dívky jakýsi interiér, odlišný od Maruščina prostoru, jsme v okamžiku, kdy se inscenace dostala na jeviště s možností nasvětčování, oprostili od jakýchkoliv zbytečných rekvizit, a vytvářeli jsme oba prostory hlavně světly a spolehli jsme se jen na "sílu slova", pronášeného s vnitřním zaujetím.

Jsmo rádi, že posluchači náš záměr pochopili - svědčí o tom vždy velká pozornost a často i dojetí, s jakým sledují rozvíjení a závěr Zlomků života. Na Wolkrově Prostějově 71 byl soubor odměněn Cenou míru a na Jiráskově Hronově téhož roku cenou KNV.

A tak se "Maruška" rozletěla do světa : Do Okresního kulturního střediska docházelo mnoho žádostí o text a ještě více žádostí o vystoupení. Dívky pozvání rády přijímají, pokud se vystoupení koná ve vhodném prostředí; vždy před představením znovu zkoušejí a "hlídají se", aby při stálém opakování neztratil jejich přednes nic z pravidel-

vosti a zaujetí, pro které členka krajské poroty, profesorka M. Hejnová ze Sobotky, našla tak pěkná slova ocenění: "Tak si představuji angažovanou poezii."

M.V.

K inscenaci

Přednášelo 8 dívek,

1. přednášela texty Maruščiných zásnamů - označujeme M
přednášečky verzů : A,B,C,D,E,F,G

Sbor : tytéž dívky, kromě té, která měla v té básni sólo

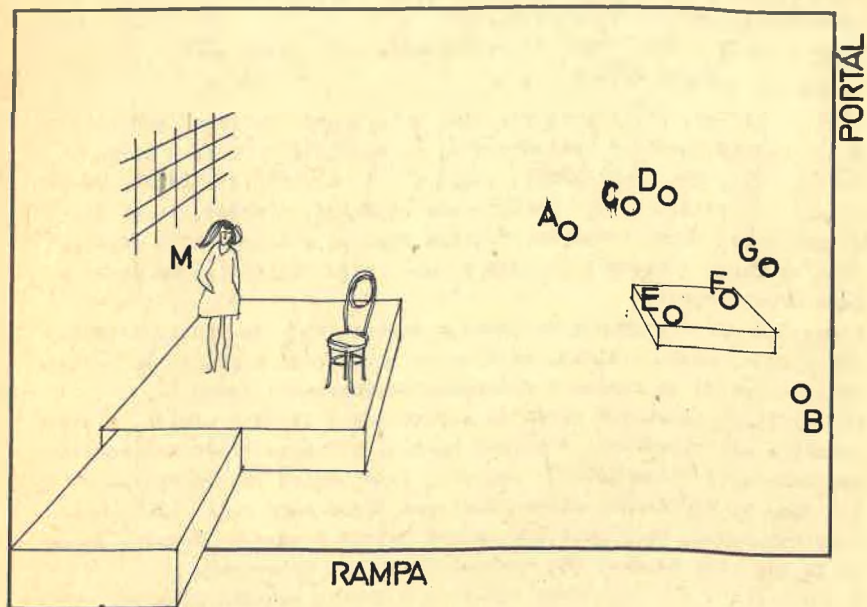
Scéna : Z pohledu diváků :

Před revuálkou, jejíž levá polevina byla tmavá (=prostor Maruščin), pravá světlá (prostor recitátorek), co nejbližší k rampě a levému portálu byly dva praktikábl, jeden 2 x 1, druhý 1 x 1 (výška 20 až 25 cm). Na větším vpravo je umístěna obyčejná, dřevěná, stará židle s opěradlem. Vlevo v tmavém prostoru visí na silonové niti vězeňské okno, vyrobené z tmavých zbitých latěk - v takové výši, aby se M. k němu dívala vzhůru.

M. se jen mírně pohybuje ve shodě s textem (sedí na židli, vstává, jde k oknu, klečí u židle, sedá si na praktikábl - jak si to režisér přeje a jak jí to pomáhá k přirozené interpretaci textu).

Při recitaci ostatních dívek je samozřejmě v klidu v pozici, v které skončila své vyprávění. V závěru zpřímá, s hlavou vzhůru odevzdává své poselství lidem; jakmile domluví, zazní hudba. M. se zvolna otáčí, jako by odcházela, stane někde pod oknem zády k hledišti, hlavu hrdě vztyčenou, ruce spuštěné, mírně zaťaté v pěst. - Zhasíná se na ni do tmy. Vše musí dít nenápadně, zvolna, přirozeně.

R e c i t á t o r k y jsou umístěny v druhém světlém prostoru, vhodně rozsazeny v pravém kraji, ale spíše v linii za Maruškou. Čtyři ždí na židlích, 2 na nižších stoličkách, jedna na zemi, pozor, aby se nekryly ! Maruška musí zůstat v popředí. Nepohybují se, jen při l. a 2. básni A a B stojí, pak si sednou. Při své poslední básni vstane : A, B. V pauze po hudebním závěru ve tmě už tiše vstanou všechny.

Svítlí se podle textů střídavě na M. a na dívky. Při delších básních plné světlo na recitátorky. Stmívání a nasvětlování musí být citlivé, pozvolné, ale včas. Raději více světla než tmy.

V závěru se při hudbě stahuje volně světlo do úplné tmy, když skončí hudba, rozsvítí se na všechny plné světlo, M. se připojí k ostatním.

Hudba_:

Úryvky ze strážnické lidové hudby v záznamu na magnetofonové páse ; musí být velmi citlivá, ne příliš silná, je to jen reminiscence, vzpo-

mínka. V závěru se však rozjásá. Zvuk zplastičtí pomocí reproduktoru v bedně.

Oblečení:

Maruška nemá "vězeňské". Prohlédly jsme si její fotografii v knize a trochu jsme kostým přizpůsobily dobře. Kostkovanou, mírně rozšířenou (do zvonu) sukni hnědé barvy do půl lýtek, černé tričko s malým bílým límečkem, na nohou tlusté, dosti vysoké světle šedivé ponožky.

V kontrastu k ní mají recitátorky dnešní oblečení, obyčejné krátké sukně a barevné halenky (v létě měly veselé letní šaty). Pozor, nesmí to být žádná módní přehlídka.

Inscenace

musí působit depresivně, tragicky. Všecky projevy musí být rozhodně přirozené, samostatné, ani přehnaně optimistické. Dosáhne se toho tím, když všechny dívky své texty cítí, vědí, co říkají a věří tomu. Pak se to přenáší i na posluchače. Naše provedení není žádný předpis. Každý režisér bude koncipovat pásmo po svém, i při obsazování vyjde z vlastních podmínek (např. z počtu recitátorů).

Texty M. Kudeřkové mají dost síly, aby obstály i bez jakýchkoliv jevištních efektů, pásmo se dá dělat kdekoliv, ale vyžaduje menší komorní prostředí.

Maruščiny texty lze seřadit a vybrat jinak, rovněž Havlovy básně. Najdete je v knize "Zlomky života" (Ml. Fronta 1961) a "Šestý den jara" od J. Havla (Ml. Fronta, edice Cesty 1963).

